

شورای سیاست گذاری حوزه های علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه عصمتیه بابل

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

شرایط تکلیف در دختران و پسران

استاد راهنما:

حجت الاسلام محسن شیخی عزیزی

استاد داور:

حجت الاسلام عسکری نصیرایی

نگارنده:

سیده سعیده رجبعلی پورکاری

زمستان ۹۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

همراه و یار زندگی ام، همسر

سایبان سرم، پدرم

باغبان دلم، مادرم

تقدیر و تشکر

سپاس خدایی را که خود را به ما شناساند و راه سپاسگزاری و شکرگزاری اش را به ما الهام کرد و درهای علم ربوبیت خود را به روی ما گشود و ما را به اخلاص در توحید و یگانگی اش راهبری کرد و ما را از الحاد و شک در کار خودش دور ساخت.

سپاس از استاد گرامی جناب آقای شیخی که راهنمای بنده بودند و متحمل زحمات زیادی شدند بی نهایت سپاسگزاریم.

و همچنین با سپاس از مساعدت های بی شائبه ی سرکار خانم زیرک مدیریت مدرسه عصمتیه و بلاخص استاد گرامی مسئول پژوهش سرکار خانم صالحی که دلسوزانه ما را راهنمایی کرده و در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر ما دریغ ننمودند و زحمت راهنمایی این تحقیق را بر عهده گرفتند.

چکیده:

از میان جاندارانی که بر کره ی زمین زندگی می کنند، انسان تنها موجودی است که استعداد تکلیف پذیری دارد و می تواند در چارچوب قوانینی که برایش وضع می شود زندگی کند.

موجودات دیگر تنها از قوانین جبری و طبیعی پیروی می کنند. به همین جهت برای حیوانات نمی توان تکلیف وضع کرد و آنها را مکلف ساخت؛ اما نسبت به انسان از یک سو این توانایی داده شده که بتواند تکلیف را دریافت کند، و مطابق آن رفتار نماید و از سوی دیگر، تکالیف الهی دارای چنان قداستی است که امتثال آن برای انسان گوارا می شود و به همین جهت اولیای الهی به سبب تکالیفی که خداوند بر آنان قرار داده سپاسگزاری می کنند.

این تحقیق در صدد پاسخگویی به این پرسش که شرایط تکلیف در دختران و پسران چیست؟ و در ۴ فصل می باشد. در فصل اول چارچوب کلی تحقیق بیان شده است. فصل دوم شرایط تکلیف و دلائل وجود شرایط از نظر آیات و روایات می باشد. در فصل سوم نظر فقها در پیرامون شرایط تکلیف سخن به میان آمده است. و در فصل آخر به آثار عملی تکلیف پرداخته است. و در پایان هم با نتیجه گیری و ارائه منابع و مأخذ پاسخ داده شده است.

کلید واژه: بلوغ، شرایط، تکلیف، سن رشد، قدرت، علم، مکلف.

منابع و مأخذ

* قرآن کریم

۱. ابن بابویه (شیخ صدوق)، محمد بن علی، الخصال، قم، نسیم کوثر، ۱۳۸۲،
۲. ازدری، عبدالله بن محمد، کتاب اسماء، تهران موسسه علوم پزشکی، چاپ اول ۸۰، ج ۲.
۳. انصاری، شیخ مرتضی، شرح المکاسب کتاب بیع ۳، مترجم: محی الدین فاضل هرنندی، قم: موسسه بوستان کتاب (مرکز نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ج ۷، چاپ پنجم.
۴. انصاری، قدرت، موسوعه احکام الاطفال و ادلتها، ناشر: مرکز فقهی ائمه اطهار (ع)، محل نشر: قم، ج ۴.
۵. انصاری، مرتضی بن محمد امین، غایه الآمال، ج ۲.
۶. انصاری، مرتضی بن محمد امین، فرائد الاصول، ج ۳.
۷. ایروانی، شیخ باقر، دروس تمهیدیه فی الفقه الاستدلالی، تهیه و تنظیم: معاونت آموزش مرکز مدیریت حوزه ها علمیه خواران، مرکز نشر هاجر، نوبت چاپ: دوم تابستان ۱۳۹۴.
۸. بحرانی، یوسف بن احمد، الحدائق الناضره، ج ۵.
۹. بخاری، محمد بن اسماعیل، صحیح بخاری، مصر، مطبعه محمد علی صبیح و اولاده، ج ۳.
۱۰. بدرالعینی، محمود بن احمد، البنايه فی شرح الهدایه، ج ۸، بیروت: دارالفکر، ۱۴۱۱ق .
۱۱. بیهقی، ابوبکر احمد بن حسن بن علی، السنن اکبری، بیروت، دارالفکر العربی، ج ۶.
۱۲. ترمذی، ابو عیسی محمد بن عیسی بن سوره، سنن ترمذی، مصر، مکتبه مصطفی البابی، الثالثه،
۱۳. ثانی، زین الدین بن علی، روضه الجنان فی شرح ارشاد الازهان، ناشر: موسسه آل بیت، ج ۲.
۱۴. ثانی، زین الدین بن علی، روضه الجنان فی شرح اللمعه الرمشقیه، ناشر: موسسه معارف، ج ۲.
۱۵. ثانی، زین الدین بن علی، مسالک الافهامف، ناشر: موسسه المعرف، ج ۸.
۱۶. جزائری، احمد، فائد الدرر فی بیان آیات الاحکام بالاثر، ج ۲، نشر فقاها.
۱۷. جزیری، عبدالرحمان، الفقه علی المذاهب اهل بیت، بیروت، دارالثقلین ۱۴۱۹، ج ۲.
۱۸. جمعی از پژوهشگران زیر نظر محمود هاشمی (نویسنده)، مجله فقه اهل بیت (فرهنگ فقه مطابق مذاهب اهل بیت)، ناشر: موسسه دائره المعارف فقه اسلامی بر مذاهب اهل بیت، تاریخ نشر: ۱۴۲۶ هق، قم.

۱۹. جمعی از مؤلفان ، مجله فقه اهل بیت، ش ۱۴، ص ۱۷۹، قم: موسسه دائره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت(ع)
۲۰. جوادی آملی ، عبدالله، حق و تکلیف در اسلام، ناشر: مرکز نشر اسراء، نوبت چاپ: دوم، ۱۳۸۵.
۲۱. جواهری، حسن بن محمد تقی، بحوث فی الفقه المعاصر (صلاة الجماعة)، ص ۲۰۷.
۲۲. حر عاملی، شیخ محمد حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۳ ف ص ۱۴۳، ناشر: ذوی القربی(قم) ، نوبت چاپ، ۱۳۸۷.
۲۳. حلی ، احمد بن ادریس، کتاب السرائر، ناشر، موسسه نشر اسلامی، محل نشر: قم، ج ۲.
۲۴. حلی، حسن بن یوسف، تذکره الفقهاء، ج ۱۰.
۲۵. خوئی، سید ابوالقاسم، مبانی تکلفه ی المنهاج، ناشر: موسسه احیا آثار الام خویی، محل نشر: قم ، ج ۴.
۲۶. خوئی، سید ابوالقاسم، موسوعه الامام الخویی، کتاب الصلاة، ناشر: موسسه احیا آثار امام خویی، محل نشر: قم، سال نشر: ۱۴۳۰، ج ۱۶.
۲۷. خوئی، سید ابوالقاسم، مصباح الفقاهه ی ، ج ۳.
۲۸. خوانساری، سید احمد، جامع المدرک، ج ۳.
۲۹. راغب اصفهانی، حسین بن علی، فرهنگ قرآنی راغب، ترجمه: جهانگیر ولدبیگی، ناشر: آراس ، نوبت چاپ: اول مشخصات نشر: سندج، آراس، ۱۳۸۶.
۳۰. ربانی گلپایگانی، علی، عقاید استدلالی(۱)، ناشر: نصاب، قم، ۱۳۸۱.
۳۱. رسائی نیا، ناصر، حقوق مدنی (۳) (عقود و تعهدات)، ناشر: موسسه انتشارات آوای نور، ۱۳۷۶.
۳۲. سبحانی، جعفر، ترجمه و شرح فارسی الموجز فی اصول الفقه، ناشر: نصاب، چاپ اول، تابستان ۸۵، ج ۱.
۳۳. سجستانی، سلیمان ابن اشعث، ابن ابی داوود، مصر، مکتبه مصطفی البابی، اولی، اولی، ج ۲.
۳۴. شبخیز، محمد رضا و محمدتبار، عباد، اصول فقه دانشگاهی (مطابق با برنامه درسی و دوره ی کارشناس رشته حقوق)، ناشر: کتاب آوا، تهران ۹۳.
۳۵. الشربینی الخطیب، شیخ محمد، مغرب المحتاج الی معرفه معانی الالفاظ المنهاج، مصر، مطبعه مصطفی البابی، ۱۳۷۷ق، ج ۲.
۳۶. صافی گلپایگانی، لطف الله، جامع الاحکامف (موضوع فقه فتوایی) ، ناشر: انتشارات حضرت معصومه، چاپ چهارم، قم، ۱۴۱۷.
۳۷. صدر، رضا، الاجتهاد و التقليد، محل نشر: قم.

۳۸. صدر، سید محمد باقر، المعالم الجديدة لاصول. مكتبة النجاح ،
۳۹. صفائی، سید حسین و امامی،، اسدالله، مختصر حقوق خانواده، چاپ ۲۶، بهار ۹۰، تهران نشر میزان.
۴۰. طارمی، حسن، تکلیف از دو دیدگاه (مجله تخصصی کلام اسلامی)، سال ۵، ش ۱۸، تابستان ۱۳۷۵.
۴۱. طباطبائی، سید محمدحسین، ترجمه تفسیرالمیزان، ج ۱۵، محل چاپ: چاپخانه ی دفتر انتشارات اسلامی.
۴۲. طباطبایی حکیم، سید محسن، مستمسک العروه، ناشر: موسسه دارالتفسیر قم، ج ۴.
۴۳. طباطبایی حکیم، سید محسن، منهاج الصالحین، بیروت دارالصفوه، چاپ اول، ج ۱.
۴۴. طباطبایی حکیم، سید محسن، منهاج الصالحین، بیروت، دارالصفوه، چاپ اول، ج ۲.
۴۵. طباطبایی، سید محسن، عروۃ الوثقی المحشی، دارالتعارف للمطبوعات چاپ اول ۱۴۱۰ م، ج ۳، ص ۷۴، م ۳۵ ف صلاة قضا .
۴۶. طوسی، محمد بن حسن، الخلاف، قم، جامعه مدرسین، ج ۲،
۴۷. طوسی، محمد بن حسن، المبسوط فی الفقه الامامیه، ج ۱.
۴۸. طوسی، محمد حسن، النهایه فی المجرّد الفقه و الفتوا، ناشر: دارالکتاب العربی، سال نشر: ۱۹۸۰م، نوبت چاپ دوم.
۴۹. طیب، مهدی، مصباح الهدی، ترجمه پریسا همایون روز، نشر سفینه، ج ۱۱، ۱۳۸۹.
۵۰. علم الهدی، مرتضی، جمل العلم والعمل، تهران: منظمه الاوقاف و الامور الخیریه دار الاسوه للطباعه و النشر، ۱۳۸۸
۵۱. علی نوری، علیرضا، کلیات فقه اسلام، انتشارات یاقوت، چاپ سوم، ۸۲.
۵۲. فلاح زاده، محمد حسین، آموزش احکام، تدوین: دفتر تحقیقات و تدوین متون درسی مرکز جهانی علوم اسلامی، شهریار قم، ۱۳۷۵
۵۳. فلسفی، محمدتقی، الحدیث، تهران، نشر فرهنگ اسلامی، ج ۲.
۵۴. فیاض، محمد اسحاق، مناسک حج فیاض، قم، عزیزی، ۱۴۱۸
۵۵. قافی، حسین و شریعتی فرانی، سعید، اصول فقه کاربردی (مباحث الفاظ)، ناشر: پژوهگاه حوزه و دانشگاه، ج ۱، ۱۱، ۱۳۹۳.
۵۶. قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، ناشر: دارالکتب الاسلامیه، تهران بازار سلطانی، ۱۳۷۵
۵۷. کاتوزیان، ناصر، قانون مدنی در نظم کنونی، نشر میزان، چاپ ۱۳۹۲، ۳۶.

۵۸. الکبسی، محمود مجید بن سعود، الصغیر بین اهلّیه الوجوب و اهلّیه الاراء، قطر، اداره احیاء التراث الاسلامی.
۵۹. کلینی، محمد بن یعقوب، الاصول فی الکافی، ج ۱، ح ۶، چاپ سوم، تهران دارالکتب الاسلامیه.
۶۰. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ج ۲.
۶۱. محقق داماد، مصطفی، قواعد فقه، بخش مدنی (مالکیت و مسئولیت)، مشخصات نشر: تهران مرکز نشر علوم اسلامی ۱۳۸۳.
۶۲. مفید، محمد بن محمد، المقنعه، ناشر: موسسه نشر اسلامی.
۶۳. مکارم شیرازی، ناصر، استفتاءات جدید، ج ۲، ص ۱۷۸، قم، موسسه امام علی بن ابی طالب (ع)، چاپ دوم.
۶۴. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۴، سوره ی نور، آیه ۵۸ و ۵۹، ناشر: دارالکتب الاسلامیه، تهران، بازار سلطانی، ۹۹، ۱۳۸۳.
۶۵. مکارم شیرازی، ناصر، مناسک حج مکارم، قم، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب (ع) چاپ اول.
۶۶. مهریزی، مهدی، مجموعه رساله های فقهی درباره ی بلوغ، ناشر: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، تاریخ و نوبت چاپ: بهار ۷۶، اول.
۶۷. موسوی خمینی، سید روح الله، تحریر الوسیله، ج ۲، قم، دار العل، ۱۳۷۹.
۶۸. موسوی خمینی، سید روح الله، مناسک حج، قم: مدرسه امام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۶۸.
۶۹. میرزای قمی، ابوالقاسم بن محمد حسن، غنائم الایام فی مسائل الحلال و الحرام، ناشر: مرکز دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان، ج ۵.
۷۰. نجفی، شیخ محمد حسن، جواهر الکلام، ج ۱۳.
۷۱. هاشمی، محمود، دختران سن تکلیف و مسئولیت کیفری (مجله فقه اهل بیت)، ناشر: موسسه دایره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت.
۷۲. یزدی، محمد کاظم بن عبدالعظیم، العروه الوثقی، ج ۴.
۷۳. یزدی، محمد کاظم بن عبدالعظیم، العروه الوثقی مع التعليقات، ناشر: مرکز فقهی ائمه اطهار (ع)، ج ۱.
۷۴. یونسی عارفی، محمد، مقاله، ویکی فقه.

سایت ها :

سایت www.sistani.org

ویکی فقه [www. Wiki feqh.ir](http://www.Wiki-feqh.ir)

درسهای از قرآن، www.gharaati.ir

منصوری، خلیل، (مقاله) قرآن و نشانه های بلوغ صبی. [www. maqref qaran.org](http://www.maqref-qaran.org)